

**NASJONALE RETNINGSLINJER FOR
PRAKTISK PEDAGOGISK
UTDANNING - ALLMENNFAG**

1. Forord

Nasjonalt råd for lærerutdanning (NRLU) har siden 2014 hatt ansvar for å revidere og utvikle nasjonale retningslinjer for lærerutdanningene i Norge. Nasjonale retningslinjer skal gi forpliktende kvalitetsstandarder for god lærerutdanning og skal revideres i tråd med kunnskapsfeltets utvikling. NRLU nedsatte i 2014 en programgruppe for å utvikle retningslinjer i tråd med rammeplanen.

Programgruppen består av følgende medlemmer: Ingrid Helleve, Universitetet i Bergen (leder), Signe Kalsnes, Norges musikkhøgskole (nestleder), Jonas Bakken, Universitetet i Oslo, Anne Kristin Rønsen, Høgskulen på Vestlandet, Simon Malkenes, Utdanningsforbundet, Kari Thomassen, Kommunenes Sentralforbund, Silje-Marie Bentzen, student og Tord Digranes, student. Vararepresentanter er Margrethe Naalsund, Norges miljø- og biovitenskapelige universitet, Heidi Mariann Haraldsen, Kunsthøgskolen i Oslo, Per Midthaugen, Norges idrettshøgskole og Geir Salvesen, Høgskolen i Sør-Øst Norge.

Sekretariatsfunksjonen har vært ivaretatt av Universitets- og høgskolerådets sekretariat (UHR).

Formålet med arbeidet er å sikre at retningslinjene bidrar til utvikling av praktisk-pedagogisk utdanning for allmennfag som en integrert profesjonsutdanning, til faglig utvikling innenfor lærerutdanningsfeltet og til styrking av kvalitet, helhet og sammenheng i lærerutdanningene.

De nasjonale retningslinjene er utarbeidet med basis i Kunnskapsdepartementets ***Forskrift om rammeplan for praktisk-pedagogisk utdanning*** som ble fastsatt av Kunnskapsdepartementet 21.12.2015.

16.02.2017

Elaine Munthe

Leder

Nasjonalt råd for lærerutdanning

Ingrid Helleve

Leder

NRLUs programgruppe for PPUA

Nasjonale retningslinjer for praktisk-pedagogisk utdanning for allmennfag

Innholdsfortegnelse

1. Forord	2
2. Innledning	4
3. Institusjonelt ansvar	4
3.1 Forskningsforankring	5
3.2 Internasjonalisering og muligheter for mobilitet	5
4. Kunnskapsområdene i programmet	5
4.1 Struktur	5
4.2 Innhold	6
4.2.1 Gjennomgående temaer	7
4.3. Læringsutbytte i PPU	7
4.3.1 Kunnskapsutvikling i lærerutdanningen	7
4.3.2 Ferdighetsutvikling i lærerutdanningen	8
4.3.3 Utvikling av generell kompetanse i lærerutdanningen	8
4.4 Pedagogikk og fagdidaktikk	8
4.4.1 Pedagogikk	8
4.4.2 Fagdidaktikk	9
4.4.3 Læringsutbytte i pedagogikk og fagdidaktikk	10
4.5 Organisering, undervisnings-, arbeids- og vurderingsformer	11
4.5.1 Organisering	11
4.5.2 Undervisnings- og arbeidsformer	12
4.5.3 Vurderings- og eksamensformer	12
5. Praksisopplæring	12
5.1 Praksis i utdanningen	12
5.2 Innhold, aktiviteter og arbeidsformer i praksis	13
5.3. Læringsutbytte for praksis	14
5.4. Avtaleverk om samarbeid om praksisopplæringen	15
5.4.1. Krav til praksisskoler	15
5.4.2. Krav til utdanningsinstitusjonen	16
5.4.3. Samarbeidsavtaler om praksisopplæringen	16
6. Fra nasjonale retningslinjer til programplan	16

2. Innledning

Forskrift om rammeplan for praktisk-pedagogisk utdanning for allmennfag (PPU-A) gir de overordnede føringene for utdanningen og ligger til grunn for de nasjonale retningslinjene. Retningslinjene utfyller forskriften og skal sikre en nasjonalt koordinert lærerutdanning som oppfyller kravene til kvalitet i utdanningen. Den enkelte utdanningsinstitusjon skal, med utgangspunkt i forskriften og de nasjonale retningslinjene, utarbeide programplan med bestemmelser om faglig innhold, praksisstudium, organisering, arbeidsformer og vurderingsordninger. Institusjonenes planer skal ikke reprodusere retningslinjene. Det skal være rom for faglig særpreg, nyskaping og institusjonell tilpasning. Programplanen skal vedtas av institusjonens styre.

Barn og unge deltar i et stadig mer kunnskapsintensivt samfunn. Samtidig skal skolen støtte elevene i personlig utvikling, dannelse og identitetsutvikling. Skolen er en fellesarena i samfunnet der elevene skal utvikle kunnskap og kompetanser som gjør dem i stand til å leve meningsfulle liv og delta aktivt i demokrati og samfunnsutvikling. Lærerens oppgaver er å bidra til at barn og unge utvikler sitt potensial både som individ, medmenneske og samfunnsborger. Denne oppgaven stiller store krav til lærerens profesjonsutøvelse. Grunnlaget for å utvikle kompetanse til å bli en god lærer ligger i lærerutdanningen.

Sammenlignet med andre lærerutdanninger er praktisk-pedagogisk utdanning (PPU) kort og intensiv. Studentene har avsluttet sine fagstudier, og har kort tid på seg til å gjennomføre profesjonsdelen av lærerutdanningen. Utvikling av lærerprofesjonalitet er en kontinuerlig læringsprosess som varer hele yrkeslivet. PPU-studiet skal legge et godt grunnlag for denne utviklingen og for at studentene utvikler egen læreridentitet og bevissthet om sin tilhørighet til det profesjonskollektivet som lærerprofesjonen utgjør. Gjennom utdanningen må kandidatene derfor få varierte erfaringer og rike muligheter til å reflektere over disse.

3. Institusjonelt ansvar

Organiseringen av praktisk-pedagogisk utdanning skal sikre helhetlige studieprogram som integrerer teori og praksis, som er forsknings- og utviklingsbaserte, og som sikrer faglig progresjon og profesjonsretting.

Utdanningsinstitusjonen skal sikre involvering av alle relevante miljøer, og legge til rette for forpliktende samarbeid mellom lærerutdannere ved utdanningsinstitusjonen og i praksisstudiet.

Institusjonen skal også legge til rette for sammenheng mellom studentenes aktiviteter på lærerutdanningsinstitusjonen og i praksisstudiet. Innenfor rammen av en avtale mellom lærerutdanning og skole skal programplanen koordinere opplæringen på de to læringsarenaene.

Lærerutdanningsinstitusjonen har ansvar for å vurdere om lærerstudenten er skikket for lærerprofesjonen. Dette skjer gjennom en helhetsvurdering av studenten som omfatter faglige, pedagogiske og personlige forutsetninger og vil foregå gjennom hele studiet, jf. forskrift om skikkethetsvurdering i høyere utdanning.

3.1. Forskningsforankring

I tråd med lov om universiteter og høyskoler skal lærerutdanningen være forsknings- og utviklingsbasert (FoU-basert). Det innebærer at utdanningsprogrammet skal formidle og engasjere studenten i vitenskapelige/kunstfaglige arbeidsformer, kritisk tenkning og anerkjent, forsknings- og utviklingsbasert kunnskap. FoU-baserte læringsprosesser skal fremme studentenes selvstendighet, analytiske ferdigheter og kritiske refleksjonsevner, slik at de som lærere kan ta i bruk ny kunnskap og videreutvikle egen kompetanse, sin profesjon og sin arbeidsplass etter endt utdanning. Den som underviser i lærerutdanningen, bør være del av et fagmiljø der det forskes, drives kunstnerisk og pedagogisk utviklingsarbeid, publiseres og formidles. Institusjonene skal legge til rette for at studentene skal kunne delta i pågående FoU-baserte prosjekter og kunne initiere egne prosjekter. En FoU-basert tilnærming i praksisopplæringen kan f.eks. handle om aksjonsforskningsprosjekter, utprøving av undervisningsmetoder og -organisering og samarbeid med eksterne aktører.

3.2. Internasjonalisering og muligheter for mobilitet

PPU, som er et kortvarig studium organisert over ett til to år, gir institusjonene en særlig utfordring når det gjelder studentutveksling som virkemiddel for internasjonalisering. Et alternativ kan være kortere praksisopphold i utlandet. Programplanen på det enkelte lærestedet bør legge til rette for internasjonalisering, for eksempel i form av interkulturelle og flerkulturelle dimensjoner i studiet, kjennskap til internasjonal utdanningspolitikk, engelskspråklig pensum og forskningsartikler, gjennom faglig diskurs i internasjonale digitale arenaer og gjennom bruk av utenlandske gjesteforelesere/forskere.

4. Kunnskapsområdene i programmet

4.1 Struktur

Praktisk-pedagogisk utdanning bygger på

- en mastergrad som inneholder minst ett relevant fag som gir kompetanse til å undervise,
- en bachelorgrad i utøvende eller skapende kunstfag med minimum 180 studiepoeng i kunstfaget eller
- en bachelorgrad i idrettsfag med minimum 180 studiepoeng i faget

Praktisk-pedagogisk utdanning skal være et profesjonsstudium som kobler sammen studentens fagkompetanse med pedagogikk, fagdidaktikk og praksis og knytter studentenes bakgrunn i fag til utfordringer de vil møte som lærere i skolen. Utdanningen skal være tilpasset studentens faglige bakgrunn og organiseres på en måte som sikrer progresjon.

Praktisk-pedagogisk utdanning består av følgende komponenter:

- 30 studiepoeng pedagogikk
- 30 studiepoeng fagdidaktikk i ett eller to skolerrelevante fag
- Minst 60 dager praksis skal inngå som en integrert del av pedagogikk og fagdidaktikk

4.2 Innhold

Skolens oppgave er å bidra til elevenes helhetlige læring og utvikling gjennom kunnskapstilegnelse, ferdighetsutvikling og danning. Praktisk-pedagogisk utdanning skal utvikle kommende læreres evne til å se det unike ved hvert enkelt individ, til å samhandle med elevene og til å stimulere til læring og utvikling.

Skolens forutsetninger for å løse sine oppgaver er avgjørende for elevenes og samfunnets utvikling – økonomisk, kulturelt og verdimessig. Praktisk-pedagogisk utdanning skal gi kunnskap om skolen som samfunnsinstitusjon i et historisk og nåtidig perspektiv slik at framtidige lærere forstår og kan utfordre skolens fundament og rolle i samfunnet i nåtid og fremtid. Gjennom lærerstudiet legges også grunnlaget for utvikling av *profesjonsetisk kompetanse* og *digital dømmekraft*. Lærerutdanningen skal ivareta profesjonsetikk og utdanne lærere som har kunnskap om etikk, og som kan handle etisk forsvarlig. Lærere står stadig overfor nye situasjoner som innebærer etiske utfordringer og dilemma det ikke finnes fasitsvar på, og der løsninger må baseres på skjønn. Samtidig må lærere også kunne handle i samsvar med lovverk, erkjente grunnverdier og barns rett til likeverdig behandling. Lærerutdanningen må gi studenter varierte oppgaver der de individuelt og i fellesskap får reflektere over ulike utfordringer, løsninger og begrunnelser.

Kandidaten skal utvikle evnen til å analysere egne og andres holdninger og handlinger gjennom kritisk refleksjon, alene og i et profesjonsfellesskap, og slik utvikle selvstendig handlingskompetanse og evne til å kunne ta egne valg. Danning er et sentralt siktemål med utdanning og en premisse for utdanningsinstitusjoners virksomhet. Danning kan forstås som evnen til å se seg selv som medlem av og bidragsyter i et større fellesskap, lokalt, nasjonalt og globalt.

Gjennom profesjonsutdanningen skal studentene starte prosessen med å anvende fagkunnskap i undervisning. Læreryrket krever også *sosial kompetanse*, det vil si evne til samhandling og kommunikasjon. Læreren skal kunne legge til rette for gode læringsmiljøer gjennom samvær med barn og unge, vise omsorg for den enkelte og være tydelig som leder. Det stiller krav til lærerutdanningen om å skape læringsarenaer som utfordrer studentenes samarbeidsevner og relasjonskompetanse.

Norge er mangfoldig, sammensatt av majoritets-, minoritets- og urfolkskulturer med forskjellige livsmønstre, ulike trosretninger og verdensanskuelser. Skolen spiller dette mangfoldet i innhold og aktiviteter. Samtidig utgjør mangfoldsamfunnet en rammebetingelse for skolens læringsaktiviteter, ved at språklige ferdigheter og sosiale og kulturelle forhold påvirker både skolens og elevenes betingelser for læring og utvikling. I

praktisk-pedagogisk utdanning skal kandidatene utvikle kompetanse som setter dem i stand til å håndtere mangfoldet i elevgruppen.

Lærere trenger kompetanse i å håndtere endringer og kompleksitet for å kunne utvikle ny kunnskap selv. De må dessuten være i stand til å hjelpe elevene til å utvikle en slik kompetanse. Det innebærer at lærerstudenter må utvikle forsknings- og utviklingskompetanse (FoU-kompetanse) for å kunne forholde seg aktivt og kritisk til andres forskning, og for at de som lærere skal være i stand til å undersøke og reflektere over egen praksis, og kunne bidra til å endre denne, så vel som skolens praksis i fremtiden.

4.2.1 Gjennomgående temaer

Institusjonene må sikre at følgende temaer, perspektiver og intensjoner blir ivaretatt i utdanningen:

- Profesjonsretting
- Forankring i forskning, faglig og pedagogisk utviklingsarbeid
- Helhet og sammenheng i studiet gjennom integrering av fag, pedagogikk, fagdidaktikk og praksis
- Samiske forhold og samiske elevers rettigheter
- Tilpasset opplæring
- Vurdering
- Psykososialt læringsmiljø
- Medborgerskap og det flerkulturelle samfunnet
- Bærekraftig utvikling

4.3. Læringsutbytte i PPU

Forskrift om rammeplan for praktisk-pedagogisk utdanning for allmennfag beskriver det samlede læringsutbytte studentene skal ha etter fullført utdanning. Læringsutbytte er definert som kunnskap, ferdigheter og generell kompetanse. Retningslinjene utdyper forskriften gjennom å definere læringsutbytte i pedagogikk, fagdidaktikk og praksis, og gjennom å skissere hvordan innhold, undervisnings-, arbeids- og vurderingsformer i lærerutdanningen må utvikles for at det samlede læringsutbytte skal kunne realiseres.

Kunnskaps- og ferdighetsutvikling fordrer erfaringsbasert og aktiv deltagelse.

Utdanningens fag og praksisopplæring må legge til rette for øvelse til lærerrollen, og for at studenter kan reflektere over og videreutvikle kunnskap og ferdigheter individuelt så vel som kollektivt. Obligatorisk og aktiv undervisningsdeltakelse bør inngå som arbeidskrav i sentrale deler av utdanningen.

4.3.1 Kunnskapsutvikling i lærerutdanningen

Praktisk-pedagogisk utdanning skal legge grunnlag for en kunnskapsbase som skal videreutvikles gjennom hele yrkeskarrieren. Lærere må også kunne kommunisere, samhandle, utforske, skape og reflektere kritisk. I et dannelsesperspektiv handler det om å utvikle en forskende tilnærming i profesjonsutøvelsen og dessuten om å kunne bruke kunnskap fra ulike fagtradisjoner på en kreativ, konstruktiv og kritisk måte. Systematisk innhenting av empiri fra praksisfeltet generer ny kunnskap. Lærerstudenter bør delta i

innsamling og bearbeiding av data fra praksisskolene for å ta med seg og videreutvikle FoU-kompetansen i yrket som lærer.

4.3.2 Ferdighetsutvikling i lærerutdanningen

Et viktig kjennetegn ved læreryrket er at lærere stadig møter nye situasjoner der de må ta selvstendige valg. Ofte handler dette om avgjørelser som må baseres på skjønn. Mange valg har etiske implikasjoner som utfordrer lærerens evne til å ta beslutninger med profesjonsfaglige begrunnelser. For å oppøve evnen til å ta raske og vanskelige beslutninger trenger lærerstudenter øvelse og muligheter for å reflektere over reelle praksisutfordringer. Både praksisopplæringen og undervisningen i pedagogikk og fagdidaktikk må gi rom for øvelse, og bidra til at studentene tilegner seg redskaper til videre profesjonell utvikling, slik at de som lærere blir i stand til å videreutvikle egen praksis.

4.3.3 Utvikling av generell kompetanse i lærerutdanningen

Praktisk-pedagogisk utdanning må legge til rette for at studentene kan utvikle seg til autonome lærere som kan samhandle med kolleger for å kunne utnytte sitt profesjonelle handlingsrom. De må kunne velge mellom ulike undervisningsmetoder og -strategier og inneha faglig og pedagogisk innsikt til å kunne begrunne sine valg. Et slikt grunnlag fordrer en utdanning som vektlegger kritisk refleksjon og evne til å se egen undervisning i et metaperspektiv. Lærere skal ikke bare ha fokus på egen undervisning, de skal også kunne delta i samarbeidsrelasjoner med andre for å bidra til kontinuerlige utviklings- og læringsprosesser både i kollegafellesskap og med andre samarbeidsparter som har tilknytning til opplæringen. En sentral profesjonskompetanse hos lærere er å kunne identifisere, reflektere over og ytre seg om faglige, profesjonsetiske og utdanningspolitiske spørsmål – på kort og lang sikt, og i saker som både angår, utfordrer og går ut over egen undervisnings- og skolekontekst.

4.4 Pedagogikk og fagdidaktikk

4.4.1 Pedagogikk

Pedagogikkfaget i PPU tar utgangspunkt i opplæringslovens formålsparagraf og lærerprofesjonens etiske plattform og skal bidra til at studenten erfarer progresjon, helhet og sammenheng i møtet mellom utdanningens fag og praksis. Pedagogikk skal bidra til at studentene utvikler en læreridentitet som hviler på sentrale profesjonsetiske prinsipper, slik at de som lærere kan bidra til kontinuerlig utvikling av en mangfoldig og inkluderende opplæring.

Fagets kjerne omfatter perspektiver på hvordan oppdragelse og undervisning kan bidra til elevenes faglige, sosiale og personlige læring og utvikling. Gjennom pedagogikkfaget skal studenten forberede seg til å håndtere de utfordringer og muligheter som ligger i flerkulturelle opplæringsarenaer.

Pedagogikkfaget er et kultur- og vitenskapsfag som knytter historie, kultur, livssyn og politikk sammen med ulike perspektiver på oppdragelse, utdanning og danning, og skal gi studenten forståelse av lærerens og skolens rolle i samfunnet. Kunnskap om skolen som organisasjon og samfunnsinstitusjon står sentralt. Studenten skal ruste seg til kritisk å analysere de utfordringer samfunn, kultur, livssyn og politikk representerer for lærerrollen og skolens virksomhet.

Sentralt i faget er også å utvikle studentenes relasjonelle ferdigheter på en slik måte at de er i stand til å bygge et konstruktivt og inkluderende læringsmiljø og møte elever, foresatte og kolleger med faglig og mellommenneskelig kompetanse.

Sammen med fagdidaktikk og praksis skal pedagogikk bidra til at studenten forstår hvordan utvikling av kompetanse i å lære, kommunisere, samhandle, utforske og skape kan bidra til å forme framtidens skole.

Pedagogikkfaget skal bidra til at studenten utvikler innsikt i vitenskapelige tenkemåter, estetiske læreprosesser og dermed kompetanse til å gjennomføre FoU-basert undervisning og opplæring.

4.4.2 Fagdidaktikk

Fagdidaktikk står i snittflaten mellom pedagogikk og de ulike skolefagene. Fagdidaktikken skiller seg fra generell didaktikk og pedagogikk ved at den er sterkt knyttet til de enkelte skolefagene. Fagdidaktikk skal gi kunnskap om fagets plass, utbredelse, progresjon og begrunnelser i skolen. Faget skal gi innsikt i hvordan relevant forskning kan bidra til formidling og tilrettelegging for læring i det spesifikke faget. Gjennom fagdidaktikkundervisningen skal studentene få kunnskap om og innsikt i et bredt spekter av undervisningsstrategier, læremidler og arbeidsmetoder i faget. Sentralt i fagdidaktikk er også utvikling av studentenes evne til å analysere faglige utfordringer for ulike elevgrupper i forskjellige skoleslag.

Fagdidaktikk skal bidra til at studenten blir i stand til å analysere læreplaner i fag og til å utvikle lokale planer som grunnlag for planlegging, gjennomføring og vurdering av undervisning. Studentene skal lære å lede og motivere elever i det faglige arbeidet og dermed skape konstruktive og inkluderende læringsmiljø. Kunnskap om hvordan varierte og relevante metoder i undervisningen kan brukes til å tilpasse undervisningen i fagene slik at det tas hensyn til elevenes ulike læringstempo, interesse for faget og evne til abstrakt tenkning, er sentrale aspekter i fagdidaktikkundervisningen. Gjennom fagdidaktikken skal studentene lære å gi elevene underveisvurdering og sluttvurdering, bruke faglige kjennetegn på måloppnåelse og gi faglige begrunnelser for vurdering i faget.

Faget skal bidra til at studenten kan reflektere over og kontinuerlig forbedre sin undervisningspraksis, samt styrke undervisningen i fagene. Et sentralt mål er at

studentene skal kunne analysere og formidle avansert innhold i fagene og kunne kommunisere dette til elever og kolleger.

Sammen med pedagogikk og praksis skal fagdidaktikk også bidra til at studenten forstår hvordan utvikling av kompetanse i å lære, kommunisere, samhandle, utforske og skape kan bidra til å forme framtidens skole.

4.4.3 Læringsutbytte i pedagogikk og fagdidaktikk

For å ivareta prinsippet om helhet og sammenheng i utdanningen angir de nasjonale retningslinjene felles læringsutbyttebeskrivelser for pedagogikk og fagdidaktikk. Det er opp til den enkelte utdanningsinstitusjon å velge enten å videreføre prinsippet om felles læringsutbytte i egne programplaner, eller å utarbeide separate læringsutbyttebeskrivelser for hvert av fagene.

Kunnskap

Kandidaten

- har bred kunnskap om danning og utdanning i et samfunn basert på demokrati, bærekraftig utvikling, mangfold, likestilling og likeverd
- har solid kunnskap om lov- og planverk, skolen som organisasjon, rammebetingelser og styringsstruktur og om skolens samarbeidspartnere og hvordan disse bidrar til å sikre barn og unge en god oppvekst
- har inngående kunnskap om barn og unges utvikling, motivasjon, læring og sosialisering, og om sammenhenger mellom individuelle, sosiale, kulturelle og fagspesifikke forhold i arbeidet med tilpasset opplæring
- har inngående kunnskap om undervisningsfagets plass, begrunnelse og progresjon i skolen
- har bred kunnskap om undervisnings-, arbeids- og vurderingsformer generelt og fagspesifikt og om hvordan praktiske, digitale, skapende og estetiske læreprosesser kan påvirke helse, trivsel og læring
- har kunnskap om overgrep mot barn og unge, om vanskelige livssituasjoner som barn og unge kan komme i, samt kjennskap til aktuelle hjelpeinstanser
- har inngående kunnskap om sammenhenger mellom samfunnsutvikling, utdanningspolitikk og skolens og lærerens rolle i samfunnet

Ferdigheter

Kandidaten

- kan analysere og drøfte utfordringer i læreplaner og øvrige styringsdokumenter
- kan planlegge, gjennomføre, vurdere og begrunne undervisning i fag basert på mål for opplæringen, lokale og individuelle behov
- kan bruke varierte og relevante metoder i undervisningen og tilpasse opplæringen i faget slik at den tar hensyn til elevens ulike læringstempo, interesse for faget og evne til kritisk tenkning

- innehar profesjonsfaglig digital kompetanse og kan bruke digitale ressurser som er sentrale for det aktuelle faget
- kan gi underveis- og sluttvurdering, informere om elevens faglige nivå og utvikling, og gi faglige vurderingsbegrunnelser
- kan lede og motivere elever i faglig arbeid og skape et trygt og inkluderende læringsmiljø for alle elever
- kan bygge relasjoner, kommunisere og samarbeide med elever, kolleger, foresatte og øvrige samarbeidspartnere i opplæringen
- kan planlegge og delta i forskningsbaserte utviklings- og endringsprosesser i skolen og kritisk vurdere disse i etterkant
- kan gjennomføre profesjonsrettete, praksisrelevante, selvstendige og avgrensede FoU-prosjekter i tråd med forskningsetiske normer

Generell kompetanse

Kandidaten

- kan vise og utøve en autonom og profesjonsetisk holdning i møte med alle elever, foresatte og kolleger, og kan fremme dialog, toleranse og respekt
- kan orientere seg i faglitteratur, reise relevante problemstillinger, undersøke og drøfte disse kritisk og utvikle sin egen faglige praksis
- kan bidra til innovasjonsprosesser og ta ansvar for samarbeid og utviklingsarbeid som fremmer faglig og pedagogisk nyskaping i opplæringen
- kan bidra til kritisk analyse av utdanningspolitiske spørsmål og formål, ideologier og praksiser og delta i samfunnsdebatter om utdanningspolitikk

4.5 Organisering, undervisnings-, arbeids- og vurderingsformer

Retningslinjene tar utgangspunkt i at PPU-studiet er kort og intensivt, og at undervisnings- og arbeidsformene i utstrakt grad må være eksemplariske, slik at de *både* gir godt grunnlag for lærerstudentenes egen profesjonsutvikling *og* gir relevante erfaringer som studentene kan omsette til egen undervisningspraksis. En vesentlig del av profesjonskompetansen til lærere er å kunne legge til rette for en variert, tilpasset og inkluderende undervisning. Organisering og arbeidsformer i praktisk-pedagogisk utdanning må bidra til at studentene utvikler denne kompetansen gjennom utstrakt bruk av studentaktive undervisnings- og arbeidsformer.

4.5.1 Organisering

Retningslinjene er utarbeidet med utgangspunkt i at PPU-studiet kan organiseres på ulike måter. De fleste PPU-studenter gjennomfører studiet som en 1-årig campusutdanning. Det finnes imidlertid en rekke alternative modeller, eksempelvis deltids- og samlingsbaserte studier. Utdanningsinstitusjonene oppfordres til å utforske modeller som kan utvikle nye samhandlingsarenaer mellom lærerutdanningsinstitusjonen, studentene og praksisfeltet. Retningslinjene gjelder for utdanningen i sin helhet og er ment å bidra til kvalitet innenfor alle studiemodeller.

Organisering i storforelesninger på campus og store grupper i nettbaserte studier kan og skal ikke være dominerende i pedagogikk og fagdidaktikk ut fra erkjennelsen om at lærerkompetanse ikke er noe man kan lytte seg til. Deler av studiet kan organiseres i temadager i samarbeid mellom utdanningsinstitusjon og praksisfelt. Andre aktuelle alternativer kan være integrerte seminarer der undervisningen i pedagogikk og fagdidaktikk samordnes i temaer som er sentrale i lærerprofesjonen.

4.5.2 Undervisnings- og arbeidsformer

Undervisning skapes i fellesskap og samspill mellom lærer og student og lærer og elev. For å erfare dette må lærerstudenter oppleve å delta aktivt i læringsfellesskap i utdanningen. Lærerstudenter må få erfaring med ulike former for undervisning, og videre få muligheter til å reflektere over hvordan god undervisning skapes. De må få tilgang til å forstå hvilke dilemmaer og begrunnelser som ligger til grunn for undervisning, og hva som kan gjøre den vellykket. Undervisningen på PPU må være *studentaktiv, dialogbasert og eksemplarisk*, noe som har konsekvenser for hvilke arbeidsformer som velges. Organisering av undervisning i grupper som kan fungere som en klasse, gir muligheter for modellering og eksemplarisk undervisning. Eksempler på studentaktive arbeidsformer kan være gruppeframlegg, rollespill, mikroundervisning og formidling i det offentlige rom i form av debattforum og/eller kronikkskriving. Eksempel på dialogbasert undervisning som studentene bør få muligheter til å prøve ut, kan være samarbeidslæring, diskusjonsforum på nett, omvendt undervisning og teoridrøfting med utgangspunkt i praktiske caser. Studenter bør få muligheter til å prøve kollegaveiledning med reelle eksempler fra praksis.

4.5.3 Vurderings- og eksamensformer

Vurderings- og eksamensformene i PPU må bygge på og videreføre prinsippene for organisering, undervisnings- og arbeidsformer. Som svar på studentaktive, dialogbaserte og eksemplariske undervisnings- og arbeidsformer bør vurderingsformene være prosessorienterte og gi rom for tilbakemeldinger fra lærerutdannere og medstudenter. Det vil si at lærerstudenter både får prøve ut formativt og summativt orienterte vurderings- og eksamensformer som de selv kan bruke som lærere. Videre bør eksamensformene være forsknings- og utviklingsbaserte. Det kan for eksempel bety at studentene som eksamensform gjennomfører et FoU-arbeid i praksis i samarbeid med pedagoger, fagdidaktikere og praksisveiledere. Det kan også innebære eksamensformer bestående av vitenskapelige tekster i eksamensmapper eller prosjektoppgaver. Andre eksempler kan være aksjonsforskningsprosjekter, case-oppgaver, praktisk eksamensprøve, muntlige presentasjoner eller en kombinasjon av to eller flere av disse.

5. Praksisopplæring

5.1 Praksis i utdanningen

Praksis er en læringsarena på linje med den campusbaserte utdanningen. De to læringsarenaene har ulike ansvarsområder, men felles ansvar for studentens

profesjonsutvikling og sluttkompetanse. Innholdet i praksis skal knyttes tett opp til tematikken i pedagogikk og fagdidaktikk på måter som gjør at studentene utvikler sin profesjonskunnskap både gjennom teoretisk refleksjon og gjennom bearbeiding av egne faglige, pedagogiske og fagdidaktiske kunnskaper og ferdigheter.

60 arbeidsdager praksis skal inngå som en integrert del av studiet. Til sammenligning med en lærers arbeidsplan utgjør dette i størrelsesorden 500 arbeidstimer, som inkluderer undervisning, forberedelse, vurderingsarbeid, møte- og samarbeidstid samt tid til faglig utviklingsarbeid.

Det korte og intensive studieforløpet i PPU gir utfordringer for praksisorganisering og progresjon i praksisopplæringen. Praksisdagene kan deles opp, organiseres som punktpraksis over lang tid for å ivareta læringsprogresjon, eller blokklegges som fulltid over én periode. Ved ulike organiseringer må institusjonen sørge for at praksismengden utgjør 60 hele dager totalt. Det enkelte lærested kan gi praksisopplæringen større omfang. For at noe av praksisopplæringen skal kunne foregå på egen arbeidsplass, må skolen fylle kravene som praksisskole. Skolen må dokumentere at kravene er oppfylt.

5.2 Innhold, aktiviteter og arbeidsformer i praksisopplæringen

Hovedtema for praksisopplæringen er lærerrollen, lærerarbeidet, elevmangfoldet, skolen som organisasjon og lærerens tilrettelegging for læring. Dette handler om utvikling av egen læreridentitet og relasjonskompetanse, og om lærerarbeidet i møte med det flerkulturelle klasserommet. Det skal være en tett kopling mellom innhold og arbeidsmåter i pedagogikk, fagdidaktikk og praksis. Praksisopplæringen skal sikre en gradvis innføring i ulike sider av lærerprofesjonen, og det skal utarbeides en oversikt over hvilke aktiviteter og arbeidsformer studentene deltar i gjennom praksisperioden. Denne oversikten skal bidra til å synliggjøre sentrale innholdskomponenter i praksis, og skal brukes i forbindelse med planlegging, gjennomføring og oppsummering av praksisperioden. Planen skal bidra til at det blir tatt individuelle hensyn til progresjon i praksis. Arbeidet med planen bør starte med en avklaring av gjensidige forventninger mellom student og veileder. Studenter bør få muligheter til å observere undervisning og deretter gradvis få økt ansvar for undervisningen. Det bør sikres at praksis omfatter observasjonspraksis, planlegging og gjennomføring av undervisning, ledelse av læringsarbeid i skolen, kollegasamarbeid, vurderingsarbeid, elevsamtaler, foreldresamarbeid, læreplanarbeid med mer. Studenter som er i praksisopplæring, må føle seg inkludert i et kollegafellesskap der de deltar i møte- og samarbeidsvirksomhet på ulike nivåer. Studenter bør få innsikt i dokumentasjonskrav og elevadministrasjon.

Praksisopplæringen skal være *veiledet*, *vurdert* og *variert*. Det skal legges til rette for progresjon i praksisopplæringen, og studentene skal ha en sammenhengende praksisperiode med særlig fokus på selvstendig opplæringsansvar i siste semester av utdanningen. Praksisopplæringen har en integrerende funksjon i praktisk-pedagogisk utdanning. Organiseringen skal sikre forutsigbarhet som bidrar til at studenter, veiledere og faglærere etablerer trygge samarbeidsrelasjoner.

Veiledet innebærer at all praksis skal være veiledet, og at veiledningen skal ta utgangspunkt i planen som er utarbeidet. Veiledning av studenter er et felles ansvar for faglærerne i lærerutdanningen, praksislærer og rektor og skal sikres gjennom tett samarbeid mellom praksisskolen og utdanningsinstitusjonen.

Vurdert innebærer at det skal utarbeides konkrete mål for ønsket læringsutbytte for hver praksisperiode. Vurdering av studenter er et felles ansvarsområde for faglærerne i lærerutdanningen, praksislærer og rektor. Vurderingen skal støtte opp om læring og utvikling hos den enkelte student, og det skal etableres rutiner for underveisvurdering. Utdanningsinstitusjonen skal utvikle prosedyrer for vurdering av bestått / ikke bestått praksis. Ansvarsforhold og rutiner for vurdering av ikke bestått praksis må avklares og bekjentgjøres for studenter og praksisskole. Institusjonenes eksamensforskrift fastsetter hvor mange ganger en student kan gjennomføre en praksisperiode.

Variert innebærer at praksis skal omfatte ulike områder av læreryrket, at det skal være progresjon i praksisopplæringen, og at studenter med fagbakgrunn i fellesfagene i videregående skole skal få erfaring med yrkesretting av fagene. Studentene skal ha praksis både i grunnskole og i videregående opplæring. For studenter med fagbakgrunn i utøvende og skapende kunsthøgskolefag kan inntil 50 % av praksis foregå i kulturskole. Studenter som er tilsatt i skolen, må ha minimum 50 % av praksis på annen skole enn egen arbeidsplass.

5.3. Læringsutbytte for praksis

Kunnskap

Kandidaten

- har kunnskap om lærerens oppgaver, roller og ansvar i opplæringen
- har kunnskap om skolen som organisasjon, samarbeid med foresatte og andre aktuelle samarbeidspartnere
- har inngående kunnskap om barn og unges utvikling, læring og danning i ulike sosiale, flerkulturelle og digitale kontekster og om hvordan kunnskapen kan anvendes for å tilpasse opplæringen til alle elevers forutsetninger og behov.

Ferdigheter

Kandidaten

- kan planlegge, gjennomføre og vurdere egen og andres undervisning med utgangspunkt i nasjonale og lokale styringsdokumenter
- kan tilpasse opplæringen til elevens og elevgruppas forutsetninger
- kan samhandle med elever, foresatte, kolleger og andre interne og eksterne aktører
- kan ta ansvar for å utvikle og lede inkluderende, kreative, trygge og helsefremmende læringsmiljøer

Generell kompetanse

Kandidaten

- har utviklet egen læreridentitet som bidrag til profesjonsfellesskapet
- har utviklet kommunikasjons- og relasjonskompetanse og kan ivareta profesjonsetiske verdier i opplæringen
- har utviklet profesjonsetisk digital kompetanse og kan bidra til utvikling av barn og unges digitale dømmekraft
- kan bidra til endringsprosesser og samarbeid om faglig og pedagogisk nytenkning i skolen og involvere lokalt samfunns-, arbeids- og kulturliv i opplæringen

5.4 Avtaleverk om samarbeid om praksisopplæringen

5.4.1. Krav til praksisskoler

En god praksisopplæring er et vesentlig kjennetegn for en praktisk-pedagogisk utdanning av høy kvalitet. Praksisskolens rektor har det overordnede ansvaret for praksisopplæringen ved skolen og skal sørge for at det legges gode rammer for denne. Praksisskolen skal organisere praksisopplæringen i tråd med lærerutdanningens programplaner og evaluere innhold og rammebetingelser i henhold til disse. Rektor skal delta i aktuelle samarbeidsfora mellom lærerutdanning og skole.

1) Personalets kompetanse:

Skolen skal ha faglige ressurspersoner som har FoU-kompetanse. Ansatte som skal fungere som praksisveiledere, skal ha tilfredsstillende faglig fordypning for å kunne veilede studenter som er på masternivå. Det er ønskelig med minimum 60 studiepoeng fordypning i undervisningsfaget. Praksisveileder bør ha gjennomgått videreutdanning i veiledning på minimum 15 studiepoeng eller forpliktet seg til å starte slik utdanning. Praksisveileder bør ha minimum 3 års undervisningserfaring.

2) Krav til veiledningen:

Relasjonen mellom student og veileder er viktig, og veilederens rolle som lærerutdanner er betydningsfull. I starten av veiledningsperioden er det viktig å sette av tid til å avklare gjensidige forventninger. Det må settes av fast tid til veiledningssamtaler. Det er også relevant å gjøre avtaler om evaluering av veiledningsforholdet underveis i praksisperioden. Det er dessuten viktig at det regelmessig blir satt av tid til observasjon og samarbeidssamtaler mellom student, praksisveileder(e) og faglærere (pedagoger og fagdidaktikere). Skolens ledelse bør være aktivt involvert i opplegget rundt studenters praksisperioder.

3) Arena for forsknings- og utviklingsarbeid:

Skolen skal legge vekt på forskningsbasert kunnskap og drive aktivt utviklingsarbeid. Skolen skal være en arena for studentenes FoU-arbeid, både ved at de kan

delta i skolens FoU-arbeid, og ved at de får muligheter til å gjennomføre egne forsknings- og utviklingsoppgaver knyttet til eget eksamensarbeid ved utdanningsinstitusjonen.

4) Skolens plass i samfunnet:

En praksisskole skal være en samfunnsaktiv institusjon som bygger relasjoner til foreldre, samfunnet for øvrig, og til andre skoler lokalt og gjerne internasjonalt. Studentene skal kunne delta aktivt i skole-hjem-samarbeid ved praksisskolen.

5.4.2 Krav til utdanningsinstitusjonen

Utdanningsinstitusjonen har det overordnede ansvar for innhold, kvalitet og vurdering i praksis og for progresjon i og mellom praksisperiodene. Institusjonen skal organisere praksisopplæringen slik at den bidrar til helhet og sammenheng i studentenes utdanning, og til utvikling både av lærerutdanningsinstitusjonen og praksisskolen. Det forutsettes samarbeid mellom studenter, lærerutdannere på utdanningsinstitusjonen, praksisveiledere og ledelsen ved praksisskolene om planlegging, gjennomføring og evaluering av praksis.

Institusjonene må selv utarbeide rutiner for godkjenning og utvikling av samarbeid med praksisskoler. Kvalitetssikring av praksisskoler, praksisveiledere og praksisopplæring skal innarbeides i utdanningsinstitusjonens kvalitetssystem.

Lærerutdanningsinstitusjonen bør ha et samlet studietilbud på minst 30 studiepoeng i praksisveiledning. Tilbudet kan gis i samarbeid med annen lærerutdanningsinstitusjon i regionen der dette er hensiktsmessig.

5.4.3. Samarbeidsavtaler om praksisopplæringen

Samarbeidet mellom lærerutdanningsinstitusjon og praksisskole skal nedfelles i avtaler mellom utdanningsinstitusjon og praksisskole. Avtalene skal avklare varighet formål og rammer for praksis. Det skal foreligge en forskrift for skikkethetsvurdering som alle parter er kjent med.

Avtalen skal avspeile rektors og praksislærers ansvar og oppgaver. Den skal videre si noe om organiseringen av praksisopplæringen ved den enkelte skole, om tidsbruk, om utdanningsinstitusjonens ansvar og rolle og om oppgavefordeling internt ved utdanningsinstitusjonen og mellom institusjonen og skolen. Avtalene skal sikre samarbeidsfora, gjensidig kompetanseutvikling, retningslinjer for gjensidig evaluering og godtgjøring for praksisopplæringen (jf. gjeldende avtaleverk).

6. Fra nasjonale retningslinjer til programplan

Institusjonenes programplaner skal utarbeides på bakgrunn av beskrivelsen i forskriftens §1 og i de nasjonale retningslinjene punkt 1 - 5. Denne angir hvordan institusjonenes programplaner skal beskrive bestemmelser om faglig innhold, organisering,

arbeidsformer og vurderingsordninger. Programplanen må tydeliggjøre progresjonskrav knyttet til undervisning, vurdering og praksis.